

днес бившата СФРЮ предоставят твърде ценни сведения. Достъпът до тях зависеше от конюнктурните политически обстоятелства, но след смъртта на Й. В. Сталин и от времето на Хрущов настъпило постепенно затопляне на отношенията на СССР с Югославия, съответно и на България, даде положителен ефект и за разширяването на научните и културните контакти, което осигури и възможността на учени от двете страни да ползват архивите в съседните страни. Собственият ми опит от неколkokратните ми посещения в Белград, Загреб и Цетина през 60-те години ми дава основания да отбележа, че дори в самото начало на "затоплянето" навсякъде получавах пълно съдействие от страна на архивите и библиотеките в югославските републики. Дълга искрена благодарност на специалистите и ръководителите им, както и на колегите от Историческите институти, Белградския и Загребския университети. Благоприятната атмосфера, която бе създадена от тях за работата ми, даде възможност да издиря и микрофилмиран извънредно ценни документи за българо-сръбските отношения, с които се занимавам от студентски години по указания на проф. Ал. Бурмов, който определи задълго интересите ми към тази важна проблематика с темата на дипломната ми работа "Българо-сръбски отношения през Възраждането".

Ще спомена само някои от находките в югославските архиви, които дадоха резултати за редица изследвания - мои на други автори. Във фонда на най-големия сръбски държавник И. Гарашанин /предоставиха ми го необработен/ открих важни материали за неговите възгледи и политика, за българските въстания от началото на 40-те години и особено за това през 1850 г. - документите за последното предоставих на Стр. Димитров, който тогава пишеше монографията си за въстанието, за двете легии в Белград и преговорите през 1867 г., за тайните сръбско-гръцки договаряния от същото време, за кризата в отношенията между Сърбия и Русия в края на 1867 г. и отстраняването на Гарашанин от властта, събития, които имат отрицателен отзвук и върху българо-сръбските политически контакти и т.н. публикации ми изясниха много важния въпрос за същността, проявите спрямо българите и другите южни славяни под чужда власт на тайната правителствена сръбска национална организация, създадена от Гарашанин за въздействие, информация и контрол над освободителните им движения. Но най-значимите, и може да се каже сензационни находки, в изобщо непознати и за югославските историци фондове, се отнасят до пребиваването и дейността на Л. Каравелов в Белград, Нови Сад и в австро-унгарските затвори във Войводина от лятото на 1868 до януари 1869 г., след което се установява в Румъния, сплотява тамошната революционна емиграция и основава заедно с В. Левски Българския революционен централен комитет. Материали за активните революционни инициативи на българските емигранти оползотвори друг историк - П. Кузманов, който се затрудняваше дотогава в проучванията си за тях поради липсата на сръбски материали.

Работата ми в сръбските и други архиви даде възможност да установя значителен брой конкретни факти и да намеря документални доказателства по основ-